

НЕКРОЛОГ

ЛЕВ ВЕНЕДИКТОВ
(06.10.1924 – 10.12.2017)

Мистецька спільнота зазнала тяжкої втрати. Завершив земний шлях член-кореспондент Національної академії мистецтв України, професор, народний артист СРСР, Герой України, лауреат Державної премії України ім. Т. Шевченка, лауреат Премії імені М. В. Лисенка, лицар орденів Трудового Червоного Прапора, «Merita della Repubblica Italiana» (Італія), «За заслуги», князя Ярослава Мудрого V, IV і III ступенів, преподобного Нестора Літописця (УПЦ), володар інших державних і суспільних відзнак – видатний хоровий диригент і педагог Лев Миколайович Венедиктов.

Постать Л. Венедиктова уособлює зміст і дух цілої епохи в історії українського музичного мистецтва, адже шістдесят років творчого життя він присвятив Національній опері України, де працював хормейстером, диригентом, постановником вистав, директором театру. Понад сорок років під його орудою (з 1972-го по 2013 рр. був головним хормейстером) звучав один із кращих оперних хорів Європи та світу. Незаперечно вагомий внесок Льва Миколайовича в розвиток національної хорової виконавської школи, адже п'ятдесят п'ять років він спрямовував свій талант і вміння на виховання молодшої генерації хорових диригентів у стінах Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (Київської консерваторії).

Лев Миколайович народився в Тамбові в родині хормейстера, регента й композитора, вихованця Придворної співочої капели та Петербурзької консерваторії Миколи Яковича Венедиктова. Мати, Віра Олександрівна, вихованка Смольного інституту, походила з роду норвезьких купців. Від батьків сину дісталися не лише виняткові музичні здібності, але й такі риси характеру, як працелюбність, вдумливість, відповідальність, рішучість, доброзичливість і повага до оточуючих, благородство, шарм та іскрометне почуття гумору, яке завжди виручало Льва Миколайовича в найскрутніших ситуаціях. На жаль, мрії про вступ до консерваторії і кар'єру піаніста зруй-

увала війна. Одягнувши в сімнадцять років форму, хлопець, у складі військового музичного ансамблю, пройшов важкий воєнний шлях від гір Північного Кавказу до карельських снігів, а теплу весну 1944-го року зустрів у вже мирному Києві, де їхній колектив влився до складу Ансамблю пісні і танцю Київського військового округу (нині – Ансамбль пісні і танцю Збройних Сил України). Із цим колективом, у якому Лев Миколайович працював оркестрантом, диригентом, а згодом художнім керівником, пов'язано його перші артистичні досягнення й успіхи. Київ став рідним містом, де пройшло все подальше творче життя.

Наступним етапом професійного вдосконалення було навчання на факультеті хорошого диригування Київській консерваторії. Майбутнім Льва Венедиктова опікувалися видатні музиканти – педагог із фаху Григорій Гурійович Верьовка та декан Елеонора Павлівна Скрипчинська (саме вона допомагала Льву Миколайовичу сім разів відновлюватися після відрахувань за нескладені вчасно іспити, адже навчання в Консерваторії не завжди гармонійно поєднувалося з реаліями військової служби). Академічний вишкіл, який доповнив школу батька М. Венедиктова, творче спілкування з видатними музикантами П. Козицьким, М. Скорульським, М. Вериківським, Г. Компанійцем, Н. Рахліним, Ф. Аеровою, М. Гейліг, О. Шреєр-Ткаченко, а також постійна практика в Ансамблі сформували методи і власний стиль диригентської роботи Льва Миколайовича. Його визначальними особливостями стали ґрунтовний аналітичний підхід до виконуваних творів, вимогливість у здійсненні поставлених творчих завдань, виразна й лаконічна мануальна техніка, а також вміння налагоджувати між диригентом і артистами енергетичний взаємозв'язок, особливе відчуття довіри й взаємної насаги у творенні художнього образу. У Консерваторії відбулася інша доленосна зустріч Л. Венедиктова. Уже працюючи асистентом у класі свого педагога Г. Верьовки, він зустрів дотепну і привабливу юну студентку. Майя Павлівна стала супутницею, другом і, як казав сам Лев Миколайович, «озоновим шаром» на все життя.

На посаді художнього керівника Ансамблю пісні і танцю КВО Л. Венедиктов підсвідомо мріяв про нові творчі обрії. Нарешті, він зміг реалізувати власні прагнення після запрошення на посаду хормейстера Державного академічного театру опери і балету (нині – Національна опера України). «Коли потрапив до театру, то відчув, ніби там і народився», – згадував Лев Миколайович. Саме оперне мистецтво з його емоційністю, експресивністю, оспівуванням високого героїзму й виявленням глибокого психологізму людських почуттів дозволило Л. Венедиктову розкрити грані артистичного таланту, утілити власні професійні та духовні здобутки. Також пощастило з колегами й однодумцями, яких Лев Миколайович завжди згадував з неабиякою вдячністю, годинами міг розповідати про диригентів В. С. Тольбу, К. А. Симеонова, С. В. Турчака, режисерів Л. В. Варпаховського, Д. М. Смолича, І. О. Молостову, театрального художника Ф. Ф. Нірода. Однак найближчим і найщирішим другом став створений ним хор. Хор, у якому був вибудований і виплеканий кожен голос, кожна словесно-вокальна інтонація, який міг вразити слухачів громогласним драматичним «форте» й найніжнішим прозорим «піано». Хор, який мав безліч різноманітних барв для відтворення мільйонів почуттів у їх найтонших відтінках, а в кожній сцені вистави був завжди наділений відповідним психологічним і соціальним «обличчям». Хор, який дуже поважав і любив свого керівника, працював з повною віддачею і великою насолодою. Хор Венедиктова – єдиний і унікальний – одне з німецьких видань назвало «характерною ознакою українського оперного мистецтва».

Масштаб таланту і професійної обізнаності Льва Миколайовича робив його не лише видатним керівником хорového колективу. У театрі Л. Венедиктов мав незаперечний авторитет, був справжньою «людиною опери». З ним радилися солісти, його думку цінували диригенти-постановники. Розсудливість та висока внутрішня організованість дозволяли Льву Миколайовичу однаково успішно вирішувати як творчі, так і суто практичні завдання. Так, Л. Венедиктов як новопризначений директор належним чином завершив капітальний ремонт театру. У новому театральному сезоні слу-

хачі змогли оцінити спеціально замовлений у Німеччині орган та прекрасне оновлене приміщення з найкращими віденськими кріслами в партері... Усе, до чого докладав руки Лев Миколайович, робилося якісно, натхненно, дарувало радість сучасникам та переходило в спадок майбутнім поколінням.

Навіть сам факт присутності Л. Венедиктова в будь-якому творчому проекті підіймав цю подію на вищій художній щабель. У нього свідомо чи несвідомо надихалися й навчалися всі, хто мав нагоду працювати з ним та відчувти світлу енергетику творчої харизми цієї людини, – хористи, хормейстери, диригенти, режисери... Та найбільше, звичайно, пощастило його учням із факультету хорового диригування Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Лев Миколайович був наділений особливим даром спілкування з молоддю – дотепний, доброзичливий, інтелігентно простий, але водночас уважний і вимогливий, з розумінням і особистим підходом до кожного. Серед його випускників – успішні керівники оперних, великих, камерних і дитячих хорів, регенти, співаки-солісти, симфонічні диригенти, музикознавці... Музична діяльність кожного з них позначена впізнаваною печаткою «венедиктівської» виконавської школи. Це свідчить про широту, універсальність педагогічного таланту Майстра, його глибоку обізнаність у всіх царинах музичного життя.

У пізній, підсумковий, період артистичної й педагогічної діяльності Лев Миколайович продовжував перебувати на піку творчих можливостей, і лише різке погіршення стану здоров'я примусило його піти на заслужений відпочинок у віці вісімдесяти дев'яти років. Свій хор Лев Венедиктов передав до рук одного з кращих учнів – нового головного хормейстера Богдана Пліша. Остання робота, яку Л. Венедиктов підготував у театрі, – вагнерівський ювілейний концерт. Окрасою вечора було містично-натхненне виконання хорової сцени з вистави «Лоенгрін» та філософсько-піднесене звучання фінального «Хору пілігримів» із «Тангейзера». Працюючи на репетиції над цим хором, Лев Миколайович сказав: «Втомлені подорожани нарешті повертаються додому з відчуттям виконаного обов'язку».

Останні роки Л. Венедиктова були затьмарені хворобою та новим несподіваним тяжким випробуванням – передчасною смертю улюбленої єдиної доньки, талановитого театрознавця Олени Венедиктової. Утім, Лев Миколайович знаходив у собі сили бути в курсі подій мистецького й суспільного життя, продовжував цікавитися, ділитися, давати поради учням до останнього удару свого серця, яке зупинилося 10 грудня 2017 року. Таїнство відспівування відбулося на святій землі Києво-Печерської лаври, де по черзі змінювали один одного хор Свято-Успенського собору, хор Національної опери України та зведений хор учнів Льва Миколайовича. Далі було громадське прощання, коли видатний музикант востаннє перебував на сцені улюбленого театру, якому присвятив своє життя й талант. Поховано Л. Венедиктова на Байковому цвинтарі поруч із видатними діячами української науки й культури.

Життя Льва Миколайовича Венедиктова є нетлінним прикладом щирого беззавітного служіння мистецтву та високої духовності.

Вічна і світла пам'ять великому Майстрові.

Колектив ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України